

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та
публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

МАРИНИЧ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 004.7:35(477)(043.2)
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ЗАГРОЗ
НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

А. В. МАРИНИЧ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
СИМОНЕНКО Леся Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **МАРИНИЧА Андрія Володимировича** допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від «____» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«____» грудня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **МАРИНИЧ Андрій Володимирович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

МАРИНИЧ А. В. Реалізація стратегії соціально-економічного розвитку на місцевому рівні в умовах загроз національній безпеці. - Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». - Поліський національний університет, Житомир, 2023.

У кваліфікаційній роботі досліджено аспекти управління ресурсним потенціалом об'єднаних територіальних громад. Проаналізовано різні трактування ресурсного потенціалу об'єднаних територіальних громад та визначено його складові.

На прикладі Високівської досліджено різні аспекти її ресурсного потенціалу, включаючи фінансові, людські та природні ресурси. Сформульовано теоретико-методологічні положення щодо застосування стратегічного підходу до управління цим ресурсним потенціалом.

Досліджено соціально-економічні умови формування ресурсного потенціалу Високівської селищної ради, проаналізовано його складові елементи. На основі проведеного аналізу запропоновано шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу цієї ради.

Об'єктом дослідження є конкретна територіальна громада, яка є предметом аналізу та дослідження.

Предметом дослідження є управління ресурсним потенціалом в об'єднаних територіальних громадах.

Метою роботи є дослідження та аналіз управління ресурсним потенціалом в об'єднаних територіальних громадах, зокрема на прикладі Високівської міської ради.

У першому розділі представлено теоретичні засади управління ресурсним потенціалом на територіальному рівні, зокрема важливість законодавчого та інституційного регулювання відносин власності та використання природних ресурсів. Також обговорюється важливість розробки та затвердження генеральних планів населених пунктів для ефективного використання ресурсів.

У другому розділі розглядається важливість співпраці та взаємодії між місцевою владою та організаціями громадянського суспільства для успішної реалізації стратегій розвитку та забезпечення сталого розвитку території.

Третій розділ описує важливість економічного самоврядування для місцевої влади, яке допомагає покращити якість життя громадян шляхом створення сприятливого екологічного, економічного та соціального середовища. У ньому також підкреслюється необхідність розвитку бізнесу, інвестиційних та соціальних програм для підтримки сталого розвитку місцевих громад.

Ключові слова: ресурси, об'єднані територіальні громади, ресурсний потенціал, методи управління ресурсним потенціалом, ефективність, державне управління, регіон.

SUMMARY

MARYNYCH A. Implementation of the strategy of socio-economic development at the local level in the context of a threat to national security - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 «Public Administration and Administration.» - Polissia National University, Zhytomyr, 2023, Zhytomyr, 2023.

The qualification work examines aspects of managing the resource potential of united territorial communities. Various interpretations of the resource potential of united territorial communities are analyzed, their constituent parts are distinguished.

On the example of the Vysokovo territorial community, various aspects of its resource potential are studied, including financial, human and natural resources. The paper formulated theoretical and methodological provisions on the application of a strategic approach to the management of this resource potential.

The socio-economic conditions for the formation of the resource potential of the Vysokovsky village council are investigated, analyzing its constituent elements. On the basis of the analysis, ways to increase the efficiency of using the resource potential of this council have been proposed.

The object of research is a specific territorial community, which is the object of analysis and research.

The subject of the study is the management of the resource potential of the united territorial communities.. The purpose of the study is to study and analyze the management of the resource potential of the united territorial communities, in particular on the example of the Vysokovsky village council.

The first section substantiates the theoretical principles of resource potential management at the territorial level. In particular, the importance of legislation and institutional regulation of relations of ownership and use of natural resources. The importance of developing and approving master plans of settlements for the effective use of resources is also discussed.

The second section explores the importance of cooperation and interaction between local governments and public structures for the successful implementation of development strategies and ensuring sustainable development of the territory.

The third section outlines the importance of financial autonomy for local authorities, which helps to improve the quality of life of citizens by creating a favorable ecological, economic and social environment. The need for business development, investment and social programs to support the sustainable development of local communities is also emphasized.

Keywords: resources, united territorial community, resource potential, approaches to resource potential management, efficiency, public administration, region.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	9
1.1. Суть та значення управління ресурсним потенціалом.....	9
1.2. Особливості управління природними ресурсами на територіальному рівні	14
1.3. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення державної політики розвитку ресурсів територіальних громад.....	17
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. ... АНАЛІЗ РЕСУРСНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	20
2.1. Аналіз ресурсно-економічного розвитку регіону	20
2.2. Оцінка механізмів реалізації державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад.....	21
Висновок за розділом 2.....	25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	27
3.1. Модернізація нормативно-правового забезпечення державної політики розвитку потенціалу громад.....	27
3.2. Формування стратегії державної політики сталого розвитку територіальних громад	29
Висновки до Розділу 3	33
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема полягає в тому, що розвиток ресурсного потенціалу територіальних громад є основою для ефективного просування реформи децентралізації, модернізації механізмів державного управління та підвищення рівня і якості життя населення. Ефективна державна політика у сфері раціонального використання людських, матеріальних, фінансових та природних ресурсів територіальних громад може забезпечити збалансований розвиток територій, соціально-економічне зростання, оптимальне задоволення потреб громадян тощо.

Проблеми формування державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад, ресурсного забезпечення процесу децентралізації, розподілу економічних вигод між територіями та управління територіями з метою підвищення їх потенційної спроможності є предметом дослідження багатьох науковців та дослідників, зокрема: Бабаєвої В.М. та Новікової М.М, Безверхнюка Т.М., Лукші Є.О., Лукші О.В., Мамонової В.В., Суховирської О.Б., Топчієвої О.Г., Харічкової С.К. та ряду інших дослідників. Водночас особливо актуальною залишається проблема розробки ефективної державної політики та реалізації управління ресурсним потенціалом територіальних громад з метою адаптації їх ресурсного забезпечення до нового адміністративно-територіального устрою.

Питання формування ефективної державної політики управління ресурсним потенціалом територіальних громад аналізуються у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників, у публікаціях яких підкреслюється актуальність успішної реалізації державної політики та її адаптації у демократичних країнах. У статті висвітлюються українські реалії.

Мета дослідження. На основі зарубіжного досвіду у сфері управління публічними ресурсами показати інструменти підвищення його ефективності, виходячи з сутності та основних напрямів державної політики ресурсного забезпечення територіальних громад, а також визначити шляхи побудови

модернізованої ресурсної платформи соціально-економічного розвитку. Для досягнення поставленої мети визначено низку завдань.

- Визначити сутність та напрями державної політики управління розвитком ресурсного потенціалу територіальних громад;
- дослідження особливостей сучасного стану управління ресурсами в територіальних громадах;
- опрацювання успішного зарубіжного досвіду ефективного управління ресурсним потенціалом територіальних громад;
- виокремлення існуючих проблем підвищення ефективності публічної політики управління ресурсами територіальних громад;
- розробка заходів щодо вдосконалення інструментарію реалізації державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад.

Предметом дослідження є процес формування та реалізації державної політики управління ресурсним потенціалом територіальних громад.

Об'єктом дослідження є організаційно-управлінські відносини, що виникають у процесі використання ресурсного потенціалу у Високівській міській раді.

Методи дослідження. У процесі написання випускної кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, пояснення, порівняння, систематизація, класифікація та емпіричні: спостереження, опис.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. За темою дослідження опубліковано три тези в збірниках науково-практичних конференцій Поліського національного університету.

Елементи наукової новизни за темою можуть включати: розробка новаторського підходу, що враховує взаємозв'язок соціальних та економічних аспектів розвитку на місцевому рівні, зокрема, врахування впливу економічних реформ на соціальну сферу та навпаки. Впровадження сучасних технологій, таких як штучний інтелект, аналіз даних, блокчейн тощо, для ефективного моніторингу і вдосконалення стратегії соціально-економічного розвитку на

місцевому рівні. Впровадження механізмів оцінки та управління ризиками національної безпеки на місцевому рівні в контексті реалізації стратегії розвитку, зокрема, розробка нових методологій та інструментів аналізу загроз.

Практичне значення одержаних результатів сформульовані у кваліфікаційній роботі положення та рекомендації можуть бути використані органами місцевого самоврядування досліджуваної територіальної громади при розробці стратегії розвитку ОТГ.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, висновків та списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 38 сторінках. Робота містить 2 таблиці та 3 рисунки. Список використаних джерел містить 39 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Суть та значення управління ресурсним потенціалом

У сучасних соціально-економічних системах концептуальні засади державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад спрямовані на формування майбутнього ресурсного потенціалу. У працях провідних вчених у галузі державного управління Бабаєва В.М. та Новікова М.М. підкреслюється, що поняття «ресурсний потенціал» має більш широке трактування, ніж забезпечення, і має включати майновий, виробничий, природно-ресурсний, інтелектуальний, демографічний, інформаційний, фінансовий, науково-технічний, інвестиційний, інноваційний потенціал систем на територіальному рівні. . включаючи інфраструктуру, політичні, географічні та кліматичні характеристики територій.

Таким чином, у цьому понятійному апараті «ресурсний потенціал територіальних громад» є багатоструктурним і багаторівневим поняттям, що відображає місцеві особливості та специфіку використання людських, фінансових, матеріальних та інших видів ресурсів в інтересах суспільства з урахуванням перспектив стратегії соціально-економічного розвитку та потреб майбутніх поколінь;

Термін «потенціал» походить від латинського *potentialus*, що означає силу, потужність, тому ресурсний потенціал територіальних громад можна визначити як сукупність сил, синергію всіх видів ресурсів, що забезпечують життєдіяльність і розвиток територіальних утворень; соціально-економічних відносин, формування взаємозв'язків і взаємозалежності між усіма суб'єктами управління.

Основний постулат, обґрунтований класичною економічною наукою як «теорія трьох факторів» у 18 столітті, стверджує, що людські потреби є

безмежними, а ресурси, головним чином земля, праця і капітал, обмежені в їх задоволенні.

Тому навіть найідеальніший уряд не може повністю задовольнити потреби суспільства, а завданням уряду є розробка ефективної політики для впливу на баланс між потребами та обмеженими ресурсами. Таким чином, наукове підґрунтя поняття «забезпечення» визначає здатність задовольнити певний обсяг потреб, використовуючи потенціал певних ресурсів, сукупність засобів, методів та інструментів управління, наявних у розпорядженні органів публічної влади для їх задоволення, з метою максимального задоволення потреб територіальних громад.

Збалансовуючи ресурсний потенціал та пріоритетні потреби територій, основним завданням органів публічної влади є прийняття ефективних управлінських рішень та формування дієвої державної політики соціально-економічного розвитку територіальних громад. У сучасних умовах, на завершальному етапі децентралізації, органи місцевого самоврядування повинні володіти повною, достовірною та об'єктивною інформацією про обсяги всіх видів ресурсів, можливості та інструменти реалізації ефективної державної політики щодо розвитку ресурсного потенціалу території, ефективного управління людськими, економічними та природними факторами для досягнення цілей сталого розвитку та вирішення пріоритетних проблем територіальних громад.

Потенційні можливості розвитку територіальних громад відображають не лише задіяні ресурси, а й ресурси, які можуть бути використані або сформовані, відтворені, регенеровані шляхом переходу на нові ресурсозберігаючі, безвідходні простори та ефективні інструменти управління.

Існує низка ресурсів, які є дуже виснаженими (надра, флора і фауна, ґрунти, дерева тощо), тому інструменти управління та політики розвитку будуть суттєво відрізнятися від традиційних підходів до ресурсного забезпечення відновлення територій.

Архітектура основних складових ресурсної платформи для територіальних громад у схематичному узагальненому вигляді представлена на рис.

Сучасні дослідники державного управління у своїх працях визначають низку класифікацій, відповідно до яких можна визначити ієрархію ресурсного забезпечення територіальних громад. Зокрема, за функціональною ознакою можна виокремити матеріальну: фінансову, трудову, природну, інформаційну, інтелектуальну та управлінську складові.

За територіальною специфікою можна виділити регіональну, міжрегіональну, міську та місцеву складові. Походження ресурсів визначає наявність первинних і вторинних ресурсів. Залежно від наявності ресурсної бази, джерел надходження та економічного змісту ресурси можуть бути власними, залученими, запозиченими; залежно від часу та періоду використання ресурси можуть бути тимчасовими та постійними, виробничими та обіговими, невиробничими. 1.1.

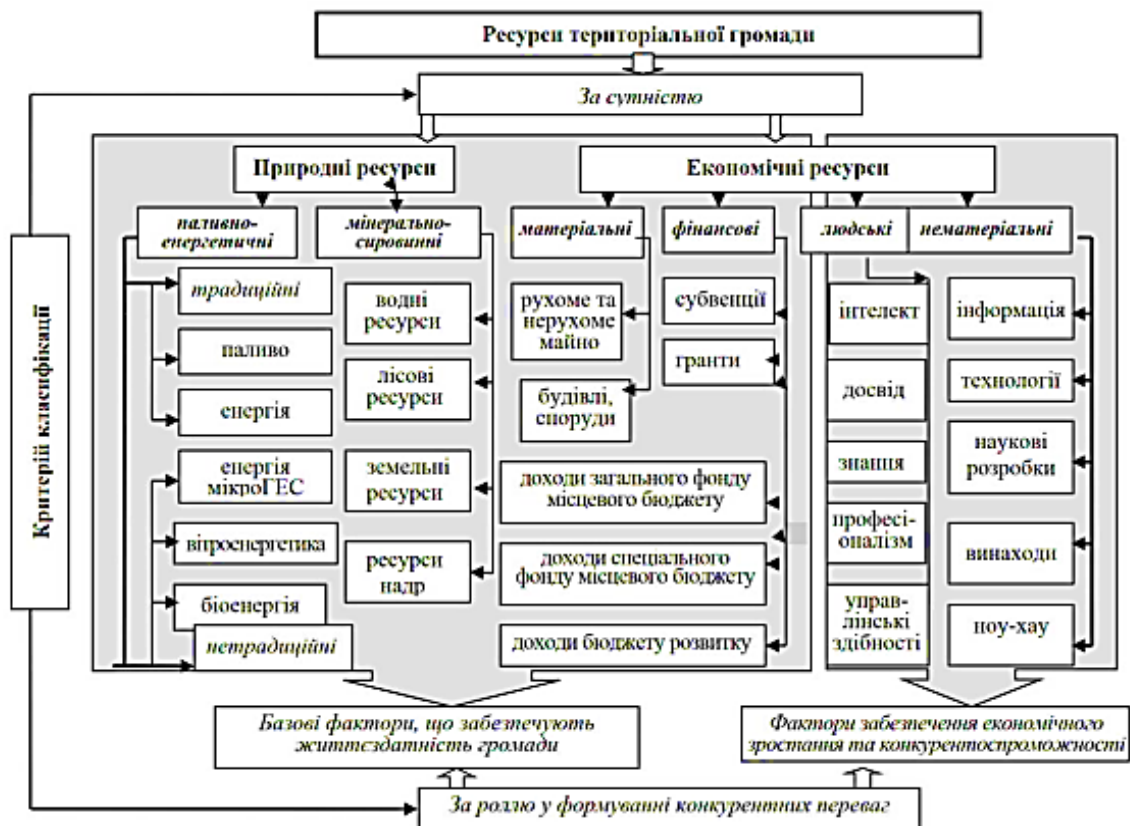

Рис. 1.1. Складові ресурсного потенціалу територіальних громад

У сучасних соціально-економічних системах концептуальні засади державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад спрямовані на формування майбутнього ресурсного потенціалу. У працях провідних вчених у галузі державного управління Бабаєва В. М. та Новікова М. М. підкреслюється, що поняття «ресурсний потенціал» має більш широке трактування, ніж забезпечення, і має включати майновий, виробничий, природно-ресурсний, інтелектуальний, демографічний, інформаційний, фінансовий, науково-технічний, інвестиційний, інноваційний потенціал систем на територіальному рівні. . включаючи інфраструктуру, політичні, географічні та кліматичні характеристики територій.

Таким чином, у цьому понятійному апараті «ресурсний потенціал територіальних громад» є багатоструктурним і багаторівневим поняттям, що відображає місцеві особливості та специфіку використання людських, фінансових, матеріальних та інших видів ресурсів в інтересах суспільства з урахуванням перспектив стратегії соціально-економічного розвитку та потреб майбутніх поколінь;

Термін «потенціал» походить від латинського *potentialus*, що означає силу, потужність, тому ресурсний потенціал територіальних громад можна визначити як сукупність сил, синергію всіх видів ресурсів, що забезпечують життєдіяльність і розвиток територіальних утворень; соціально-економічних відносин, формування взаємозв'язків і взаємозалежності між усіма суб'єктами управління.

Основний постулат, обґрунтований класичною економічною наукою як «теорія трьох факторів» у 18 столітті, стверджує, що людські потреби є безмежними, а ресурси, головним чином земля, праця і капітал, обмежені в їх задоволенні.

Тому навіть найідеальніший уряд не може повністю задовольнити потреби суспільства, а завданням уряду є розробка ефективної політики для впливу на баланс між потребами та обмеженими ресурсами. Таким чином, наукове підґрунтя поняття «забезпечення» визначає здатність задовольнити

певний обсяг потреб, використовуючи потенціал певних ресурсів, сукупність засобів, методів та інструментів управління, наявних у розпорядженні органів публічної влади для їх задоволення, з метою максимального задоволення потреб територіальних громад.

Збалансовуючи ресурсний потенціал та пріоритетні потреби територій, основним завданням органів публічної влади є прийняття ефективних управлінських рішень та формування дієвої державної політики соціально-економічного розвитку територіальних громад.

У сучасних умовах, на завершальному етапі децентралізації, органи місцевого самоврядування повинні володіти повною, достовірною та об'єктивною інформацією про обсяги всіх видів ресурсів, можливості та інструменти реалізації ефективної державної політики щодо розвитку ресурсного потенціалу території, ефективного управління людськими, економічними та природними факторами для досягнення цілей сталого розвитку та вирішення першочергових проблем територіальних громад.

Потенційні можливості для розвитку територіальних громад відображають не лише залучені ресурси, а й ресурси, які можна використати або були сформовані, відтворені, регенеровані шляхом переходу на нові ресурсозберігаючі, безвідходні простори та ефективні інструменти управління.

Існує низка ресурсів, які є дуже виснаженими (надра, флора і фауна, ґрунти, дерева тощо), тому інструменти управління та політики розвитку будуть суттєво відрізнятися від традиційних підходів до ресурсного забезпечення відновлення територій.

Архітектура основних складових ресурсної платформи для територіальних громад у схематичному узагальненому вигляді представлена на рис.

Сучасні дослідники державного управління у своїх працях визначають низку класифікацій, відповідно до яких можна визначити ієрархію ресурсного забезпечення територіальних громад. Зокрема, за функціональною ознакою

можна виокремити матеріальну: фінансову, трудову, природну, інформаційну, інтелектуальну та управлінську складові.

За територіальною специфікою можна виділити регіональну, міжрегіональну, міську та місцеву складові. Походження ресурсів визначає наявність первинних і вторинних ресурсів. Залежно від наявності ресурсної бази, джерел надходження та економічного змісту ресурси можуть бути власними, залученими, запозиченими; За часом і періодом використання ресурси можуть бути тимчасовими і постійними, виробничо-обіговими або невиробничими.

1.2. Особливості управління природними ресурсами на територіальному рівні

Серед ресурсів територіальних громад найважливішими є природні ресурси, які переважно поділяються на земельні, водні, лісові, мінеральні тощо та існують незалежно від економічних впливів (дотацій, субсидій, субвенцій тощо); завжди належать території, мають певні просторові характеристики, не мігрують, на відміну від людей та персоналу; це найчастіше важко відновлювані, виснажувані ресурси; змінюються залежно від умов використання. Найважливішим природним ресурсом для більшості регіонів України є земля.

Цей перелік відображає виняткову важливість для територіального соціуму природної, матеріальної та людської складових, які за умови ефективного використання мають стати стабільною основою для подальшого прогресивного розвитку територій. У статті акцентується увага на вирішенні нагальних проблем ефективного використання, відтворення та розвитку природних ресурсів у 12 територіальних громадах. Відповідно до Земельного кодексу України, землі населених пунктів, як правило, перебувають у спільній

власності, хоча у виняткових випадках можуть перебувати в інших формах власності.

Недосконалість правового та інституційного забезпечення права володіння, користування та розпорядження земельними ресурсами ускладнює механізми прийняття рішень та знижує ефективність діяльності органів місцевого самоврядування, призводить до порушень існуючих правових норм землекористування, спричиняє розбалансування відповідних бюджетних та податкових надходжень, посилює суперечливі та конфліктні ситуації у сфері використання ресурсів, робить їх неефективними.

Наприклад, стаття 173 Земельного кодексу регулює питання землеустрою та зміни меж населених пунктів, які повинні враховувати основні плани розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад, тому межі населених пунктів повинні: встановлюватися і змінюватися відповідно до розробленої містобудівної документації. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначає генеральні плани населених пунктів основними документами з використання місцевих ресурсів, і вони призначені для формування довгострокових стратегічних планів та розвитку територіальних громад.

Генеральні плани населених пунктів територіальних громад можуть бути ефективними лише в тому випадку, якщо вони розробляються та затверджуються в межах населених пунктів, а без їх генерального плану неможливо визначити межі населених пунктів. Перешкодою для зміни меж населених пунктів є висока вартість розробки та реалізації проекту, яка становить понад 80 000 грн, що не може бути профінансована з міських бюджетів.

Ще більше проблем виникає у правовому та інституційному регулюванні питань власності та користування землями лісового фонду, передачі земельних ділянок лісового фонду у власність територіальних громад, надання їм статусу постійного користування, припинення права користування, здійснення заходів з

охорони та захисту лісових ресурсів, організації лісорозведення та рекреації в лісах;

Органи місцевого самоврядування також регулюють використання водних ресурсів, що означає їх раціональне використання та охорону, відтворення, контроль за якістю води, встановлення нормативів використання водопостачання територій, організацію робіт з ліквідації наслідків стихійного лиха, погіршення якості води, організацію інформаційного забезпечення громадян, поліпшення екологічних стандартів тощо.

Органи місцевого самоврядування повинні забезпечити максимальну достовірність інформації про кількісні та якісні характеристики стану природних ресурсів для розвитку територіальних громад, масштаби та характер використання їх ресурсного потенціалу. Відповідно до законодавства України таку інформацію мають кадастрові органи, які ведуть Державний земельний кадастр, Державний водний кадастр, Державний лісовий кадастр, Державний кадастр зон відпочинку, Державний кадастр родовищ і запасів корисних копалин, Містобудівний кадастр, Державний кадастр лікарських засобів, Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Детальний аналіз кадастрів природних ресурсів дозволяє зробити висновки про законність володіння/користування будь-якою особою, а обмеження доступу до інформації про власників/користувачів землі можна розглядати як приховування злочинів у цій сфері; проблемним залишається доступ до лісового кадастру. Відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 33), «до відання органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів належать [9].

Хорошим прикладом ефективного використання природних ресурсів для місцевого розвитку є зелений туризм у сільській місцевості, який дозволяє вирішити проблему зайнятості людських ресурсів, підвищити рівень життя та певною мірою ревіталізувати природні та історико-культурні пам'ятки в територіальних громадах.

1.3. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення державної політики розвитку ресурсів територіальних громад

Джерелами фінансування розвитку територіальних громад є всі суб'єкти господарювання: територіальні органи влади, підприємства, інститути громадянського суспільства та ін. Основним напрямом використання фінансового потенціалу територіальних громад є забезпечення соціально-економічного розвитку територій, фінансування територіальних програм та надання фінансової підтримки для реалізації програм. Виконання управлінських функцій центральними та місцевими органами влади також потребує фінансового забезпечення, а фінансові витрати несуть приватні суб'єкти господарювання, громадські організації, фізичні особи, іноземні держави та міжнародні організації, які здійснюють свою діяльність на території територіальних громад.

Правовідносини, пов'язані з використанням фінансових ресурсів на території територіальних громад, визначаються Бюджетним кодексом України, який встановлює дохідну частину бюджету на безповоротній основі у вигляді податків, неподаткових та інших надходжень, якщо останні передбачені чинним законодавством. Доходи місцевих бюджетів складаються з власних ресурсів та коштів громади. За останні три роки частка власних ресурсів у місцевому бюджеті територіальної громади області наблизилася до 46-48% від загального обсягу надходжень.

Дохідна частина місцевих бюджетів за рахунок власних ресурсів перебуває на стадії формування.

- Податкові надходження (податки складають понад 89% усіх доходів місцевих бюджетів); частина загальнодержавних податків, що перерозподіляється до місцевих бюджетів, а саме: податок на доходи фізичних осіб, частина податку на прибуток підприємств, рентні платежі, акцизи, місцеві податки і збори, податки на майно;

- Неподаткові надходження - близько 10% всіх доходів місцевих бюджетів;
- Інші надходження. кошти, отримані від продажу капіталізованої вартості, міжнародні організації.

У статті 142 Конституції України зазначено, що «Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси...», але найважливішим ресурсом є громадяни, їхні навички, знання і не згадується про здібності [5]. Важливу роль відіграють також соціальні ресурси територіальних громад. Це сукупність відносин, які виникають між людьми, що проживають на певній території у взаємодії один з одним.

Висновки до розділу 1

Соціально-економічний розвиток включає процеси економічного зростання, тобто кількісного збільшення економічних благ, і власне структурної перебудови системи, тобто її якісної зміни. Розвиток означає не просту зміну, а зміну, що передбачає нову якість. Розвиток - це реакція системи на зміни зовнішнього середовища, а також на зміни в самій системі, яких її учасники і прагнуть.

Соціально-економічний розвиток включає зростання обсягів виробництва, доходів, продуктивності праці, підвищення конкурентоспроможності, зміни в інституційного середовища, інформованості, активності, соціальної захищеності, якості освіти та охорони здоров'я і т.д. Хоча економічний розвиток є фундаментальною причиною, він є не самоціллю, а інструментом для забезпечення соціального розвитку. У той час як економічний розвиток полягає у вдосконаленні системи з метою створення цінності, соціальний розвиток визначає, як розподіляються економічні вигоди.

Управління соціально-економічним розвитком територіальних громад можна охарактеризувати як процес реалізації ефективних управлінських дій, спрямованих на збільшення економічного потенціалу системи та підвищення соціальних стандартів життя шляхом стимулювання підприємницької активності, ефективного використання місцевих ресурсів, розвитку сфери послуг, поліпшення умов життя громадян, соціального забезпечення тощо.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ РЕСУРСНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

2.1. Аналіз ресурсно-економічного розвитку регіону

Враховуючи складну структуру об'єкта планування, всю систему планування соціально-економічного розвитку регіону можна представити у вигляді цільової, функціональної, галузевої та додаткових підсистем.

Основою для розробки плану соціально-економічного розвитку регіону є оцінка основи економіки, яка проводиться в рамках комплексного аналізу. Аналіз соціально-економічного розвитку регіону дає можливість

- * виявити рівень соціально-економічного розвитку регіону за певний період як в цілому по регіону, так і в розрізі окремих галузей та секторів економіки

- * визначити основні тенденції розвитку господарського комплексу, соціальної сфери, реформування економічних відносин, соціального становища населення та стану екології;

- * визначити як окремі недоліки, асиметрії, так і позитивні явища в діяльності району;

- * визначати ресурси для економічного розвитку району та приймати на цій основі правильні рішення;

- * прискорити вирішення соціальних проблем.

- * визначити перспективи розвитку району.

Аналіз ресурсно-економічного розвитку регіону є важливим інструментом для визначення сильних та слабких сторін економіки даного територіального утворення. Нижче подано загальний огляд етапів та ключових аспектів аналізу ресурсно-економічного розвитку регіону: економічні показники: Валовий регіональний продукт (ВРП), обсяг промислового виробництва, обсяг сільського господарства тощо. Доступність природних ресурсів, які можуть бути використані для економічного розвитку (сировина,

енергія, водні ресурси тощо). Населення, рівень освіти, стан здоров'я, рівень безробіття. Розподіл виробництва та обслуговування за секторами (промисловість, сільське господарство, послуги). Розподіл робочої сили за галузями та секторами економіки. Стратегічне планування: розробка стратегії розвитку: врахування виявлених проблем та можливостей для створення ефективного стратегічного плану. Моніторинг і оцінка виконання: впровадження системи моніторингу та оцінки для постійного вдосконалення стратегії.

Ці етапи дозволяють отримати комплексний огляд ресурсно-економічного розвитку регіону та розробити стратегії для його поліпшення та стійкого розвитку.

2.2. Оцінка механізмів реалізації державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад

Ресурсний потенціал території може бути представлений у вигляді складної економічної структури, яка сприяє довгостроковому економічному зростанню. Однак слід зазначити, що процес розвитку неможливий без використання сучасних передових технологій у всіх сферах життя суспільства та бізнесу, тобто без інноваційних перетворень. Ця умова, визначена як найважливіша для економіки країни, залишається актуальною вже протягом тривалого часу. Тому головним завданням для українського суспільства є не лише перехід до інноваційного типу економіки, а й оновлення «...структури соціальної, інституційної, фінансової та інших систем» [26].

Об'єктом нашого дослідження є територіальна громада Високівської селищної ради Житомирського району Житомирської області. Вона утворилася шляхом об'єднання двадцяти чотирьох населених пунктів, а саме: Осники, Щинів, Забріддя, Городище.

Створено в рамках адміністративно-територіальної реформи 2015 року. До громади приєдналися Високівська, Городищенська та Забрідська сільські ради Черняхівського району, які 6 серпня 2015 року прийняли рішення про добровільного об'єднання громад. А 14 серпня 2015 року Житомирська обласна рада затвердила створення муніципалітету. [2].

Склад громад затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 711-р «Про утворення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Житомирської області» [3]. Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 17 червня 2020 року «Про утворення та ліквідацію районів» селище увійшло до складу новоутвореного Житомирського району Житомирської області. [4].

Таблиця 2.1

Порівняння громади, району, області

Територіальне утворення	Щільність населення осіб/км ²	Загальна площа км ²	Співвідношення площі до загальної площі району, області, %	Населення осіб	Співвідношення населення між районом, областю, %
Високіївська ОТГ	25,39	96,76	0,9/0,3	2430	0,4/0,2
Житомирський район	58,82	10508,2	35,22	618111	51,26
Житомирська область	40,50	29832	-	1208212	-

Джерело: побудовано за даними [25]

Ресурсний потенціал Високівської об'єднаної територіальної громади визначається такими основними складовими, трудові ресурси, природно-ресурсний потенціал, матеріально-технічні ресурси, фінансово-економічний потенціал та інформаційно-інноваційний потенціал. Природно-ресурсний потенціал Високівської ОТГ визначається помірно-континентальним кліматом, розташуванням у лісостеповій зоні на рівнинному хвилястому плато. Погодні умови подібні до решти території України - зима досить прохолодна, літо тепле. Кількість опадів достатня для вирощування всіх сільськогосподарських культур та садівництва. Однак в останні роки періоди без опадів тривають

довше, що призвело до зменшення запасів вологи в продуктивному шарі ґрунту.

Серед об'єктів чільне місце посідають земельні ресурси. Перш за все, земля є територіальною основою місцевого самоврядування, одним з найважливіших ресурсів громади, що сприяє успішному розвитку життєдіяльності громади.

Як основний об'єкт права комунальної власності, земельні ресурси є головним джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Виробничий потенціал громади в основному зосереджений у рослинництві та орієнтований на вирощування зернових, сої, соняшнику та ріпаку.

Найважливішими підприємствами для утворення бюджету на території Високівської ОТГ є: ТОВ «АГРОСТЕМ», ТОВ «УКР-АГРО РТ», ТОВ «КОЛОС ПОЛІССЯ», ТОВ «БІЕМБІСІ-ГРАНІТ», ТОВ «ВИСОКЕ-АГРО». На території громади є граніт, пісок та глинисті корисні копалини.

Площа 6045,61 га відведена під сільськогосподарські угіддя, 566,4 га - під ліси та 43,5 га - під водні ресурси. Місто розташоване в центральній частині Житомирської області в Поліській зоні. Ґрунти переважно підзолисті та дерново-підзолисті, на низовині — чорноземи. Через її територію тече річка Мика. Рельєф досліджуваної громади рівнинний.

Говорячи про трудові ресурси Високівської громади, з даних таблиці 2.1 можна зробити висновок, що населення Високівської ОТГ становить 0,4% від загальної кількості населення Житомирського району та 0,2% від Житомирської області.

Демографічні процеси вважаються ключовими факторами сталого розвитку країни в цілому та кожного регіону зокрема. Важливим фактором демографічного розвитку є постійне старіння населення, що зумовлює збільшення демографічного навантаження на працездатне населення.

Це явище вважається позитивним, оскільки саме працююче населення забезпечує місцевий бюджет і дає можливість надавати соціальні виплати пенсіонерам та іншим категоріям непрацездатних осіб. Найбільшу частину

(значну) фінансово-економічного потенціалу території становить бюджетно-фінансовий потенціал.

Таблиця 2.2

Доходи місцевого бюджету Високівської селищної ради, млн. грн.

Показники	2020	2021
Акцизний збір	13,9	14,6
Власні надходження разом	6,8	10,1
Єдиний податок (крім с/г виробників)	4,6	5,8
Єдиний податок від с/г виробників	0,4	0,5
Інші податки та збори	0,3	0,5
Плата за землю	2,2	3,8
Податок з доходів фізичних осіб	3,7	5,4
Податок на нерухомість	2,3	5,9

Головним джерелом розвитку громади є її доходи. Бюджет територіальної громади формується на підставі Закону про бюджет України. Основні частини доходу бюджету Високівської об'єднаної територіальної громади наведені в таблиці. 2.2. У період з 2020 по 2021 рік дохідна частина бюджету зросла на 49,3% або на 3,7 млн гривень. Суттєво зросли податкові надходження від суб'єктів господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, збільшилась плата за землю, доходи від оренди комунального майна та проценти від встановлення тимчасово вільних об'єктів.

З моменту створення Високівської об'єднаної територіальної громади було реалізовано проекти з покращення соціальної інфраструктури на загальну суму більше 30 млн грн [36]. У громаді функціонує 3 автобусні маршрути, що повністю задовольняє потреби мешканців і дозволяє їм комфортно добиратися до обласного центру та інших населених пунктів. Відстань від центрального району ОТГ до найвіддаленішого населеного пункту становить 10 км.

Водночас, дороги в населених пунктах, окрім центральних вулиць та доріг між населеними пунктами, потребують капітального ремонту. Розвиток дорожньої інфраструктури є однією з найважливіших складових для забезпечення високого рівня життя населення. Сфера послуг у Високівській

громаді представлена 17 об'єктами роздрібної торгівлі, в тому числі 2 непродовольчими магазинами та 2 підприємствами громадського харчування. Громада приділяє велику увагу енергозбереженню та енергоспоживанню. Всі заклади соціальної сфери забезпечуються теплом з альтернативних джерел енергії.

Освітня галузь Високівської територіальної громади представлена Високівською гімназією та загальноосвітньою школою в с. Забріддя (Додаток А). Капітальний ремонт та закупівля нових меблів і обладнання дозволили перетворити Високівську гімназію на новий освітній простір, де навчальний процес здійснюється з використанням сучасних технологій навчання. Діти забезпечені харчуванням та підвезенням до школи і додому. У селі Високе працює Високівська сільська амбулаторія загальної практики сімейної медицини №23 та сучасна медична поліклініка, яка була введена в експлуатацію у 2019 році.

Висновок за розділом 2

Проведене дослідження показало, що ресурсний потенціал об'єднаної громади як соціально-економічна категорія має свою складну ієрархічну структуру, основними складовими якої є природні ресурси, трудові ресурси, матеріали та технології, інформаційні, інноваційні, фінансово-економічні показники, а також їх формування та реалізація відбувається під впливом детермінант внутрішнього та зовнішнього середовища, а також соціальних чинників, економічних, правових та політичних умов.

Ці фактори прямо і безпосередньо призводять до опосередкованих наслідків для функціонування суспільства, які, в свою чергу, визначають їх потенційний розвиток. За великим рахунком, процес розвитку громади пов'язаний із соціально-економічним розвитком. В сучасних умовах становлення економіки, заснованої на знаннях, та зростаючої ролі в ній на рівні

територіальної громади, потенціал може бути максимально використаний для забезпечення розвитку. Говорячи про потенціал Високівської селищної ради, слід зазначити, що він знаходиться на досить високому рівні, що позитивно впливає на подальший економічний розвиток цієї території.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

3.1. Модернізація нормативно-правового забезпечення державної політики розвитку потенціалу громад

Нормативно-правові акти, що забезпечують соціально-економічний розвиток ресурсного потенціалу територіальних громад, знаходяться в рамках загальної державної економічної політики. Іншими словами, забезпечення розвитку ресурсного забезпечення на територіальному рівні, удосконалення процесу використання людських, матеріальних та економічних ресурсів є шляхом до максимального задоволення потреб та інтересів населення. Ефективні засади державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад сприятимуть згладжуванню нерівностей у розподілі та використанні ресурсів, інституціоналізації можливостей збільшення суспільних благ на регіональному рівні.

Таким чином, основним пріоритетом ефективної державної політики розвитку ресурсного забезпечення територіальних громад є створення якісної нормативно-правової бази для всіх гілок влади. Саме тривалість, суперечливість та фрагментарність процесу формування законодавчої бази України у сфері державного управління розвитком ресурсного потенціалу територіальних громад залишається невирішеною проблемою реформи адміністративно-територіального устрою. Різноманітність та суперечливість нормативно-правових актів, що регулюють використання ресурсів на територіальному рівні, робить державну політику неефективною, а механізми державного управління - неповними та суперечливими. Тому конституційні норми та закони України (про землю, ліс, воду, надра тощо), що визначають загальні засади сталого розвитку територіальних громад, потребують гармонізації.

Зокрема, у статті 132 Конституції України зазначається, що «територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднанні централізації і децентралізації здійснення державної влади, збалансованості між регіонами та державними органами, які здійснюють державну владу в її межах та їх соціально-економічний розвиток», враховуючи їх «історичні, економічні, еколого-географічні та демографічні особливості, етнічні та культурні традиції» [5]. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна спеціалізація законодавства у сфері ресурсного забезпечення регіональних громад.

Зокрема, Закони України від 01.07.2010 р. № 2411-VI [8] та від 08.09.2005 р. № 2850-ІУ «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [7]. Відповідно до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», реформа інструментів децентралізації державної політики у сфері освоєння ресурсів та розвитку на регіональному рівні має бути спрямована на реалізацію основних засад реформи інструментів децентралізації державної політики у сфері освоєння ресурсів та розвитку на регіональному рівні. Законодавство «Про стимулювання розвитку регіонів» має зосередитися на правовому, економічному та організаційному потенціалі реалізації державної політики у сфері ресурсного забезпечення територіальних громад [6].

Потребує суттєвого оновлення нормативно-правова база, яка впливає на формування та підвищення фінансового потенціалу громад, бюджетне та податкове законодавство, інструменти планування територіального, просторового та соціально-економічного розвитку.

Закон «Про регулювання містобудівної діяльності», який регулює: правові та організаційні засади містобудівної діяльності та стосується діяльності територіальних громад щодо забезпечення сталого розвитку та закон «Про Генеральну схему планування території України», який визначає пріоритетні напрями та визначає концепцію використання планувальних рішень територій, удосконалює системи, що сприяють сталому розвитку

міських територій, індустріальної, соціальної та інженерно-технічної інфраструктури і транспортної інфраструктури, формує національну екологічну мережу [8].

Нормативно-правові акти, що забезпечують соціально-економічний розвиток ресурсного потенціалу територіальних громад, створюються в рамках загальної державної економічної політики. Іншими словами, забезпечення розвитку ресурсного забезпечення на територіальному рівні, удосконалення процесу використання людських, матеріальних та фінансових ресурсів є шляхом до максимального задоволення потреб та інтересів населення. Ефективна нормативно-правова база державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад сприятиме згладжуванню нерівномірності розподілу і використання ресурсів та інституціоналізації можливостей збільшення суспільних благ на регіональному рівні.

Тому основним пріоритетом ефективної державної політики розвитку ресурсного потенціалу територіальних громад є створення якісної нормативно-правової бази для всіх гілок влади. Потребує фундаментального оновлення нормативно-правова база, бюджетний та податковий кодекси, інструменти планування соціально-економічного та просторового розвитку територій. Закон «Про регулювання містобудівної діяльності», який регулює: який визначає пріоритетні напрями та визначає концепцію застосування планувальних рішень територій, удосконалює системи, що сприяють сталому розвитку міських територій, виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури, формує національну екологічну мережу [8].

3.2. Формування стратегії державної політики сталого розвитку територіальних громад

Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування в першу чергу визначається фінансовими ресурсами, якими володіють органи місцевого

самоврядування. «Відповідно до пункту 3 статті 16 Закону України «Про місцеве самоврядування» регулюється стан матеріальної та фінансової інфраструктури місцевого розвитку, доходи місцевих бюджетів, позабюджетних спеціальних (у тому числі валютних) та інших фондів, земельних фондів, природних ресурсів, що є спільною власністю територіальних громад, а також об'єктів їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад» [5].

Цей закон встановлює комплексний підхід до формування економічної та фінансової основи місцевого самоврядування, який дозволить поєднати місцеві та загальнодержавні інтереси, в тому числі державну підтримку місцевого самоврядування, ефективно управляти територією, що відповідає потребам населення та ін. При цьому (законодавча), контрольно-регулююча функція залишається за державою, а місцеве самоврядування зможе самостійно вирішувати питання формування та використання місцевих бюджетів.

Самостійність бюджетів на місцевому рівні забезпечується наявністю власних джерел доходу; право визначати напрями витрачання та використання бюджетних коштів, право використовувати доходи місцевих бюджетів, отримані від їх використання (ці кошти не можуть бути вилучені органами державної влади), право на компенсацію додаткових витрат, понесених при прийнятті рішень, відповідальність органів місцевого самоврядування за правильне використання бюджету громади.

Після початку реформи місцевого самоврядування органи місцевого самоврядування отримали повноваження, власні кошти та додаткові зовнішні ресурси. Вони відповідають за створення умов безпеки життєдіяльності та забезпечення повноцінного доступу до якісних послуг. Як можна вирішити такі проблеми в громаді, щоб створити рівномірний розвиток усіх населених пунктів?

Для цього необхідно здійснити обґрунтоване стратегічне планування та застосувати його до території об'єднаної громади, тобто спланувати територію новоствореної громади. Таким чином, коли ми говоримо про стратегію

розвитку територіальної громади, то маємо на увазі чітко визначені напрямки розвитку, реальні інструменти їх досягнення, обґрунтування вибору напрямів розвитку громади та прийняття необхідних рішень відповідним органом.

Процес стратегічного планування в громадах регулюється Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Наказ № 75 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування та реалізації 32 прогнозу» від 30.03.2016 р. та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади» [11]. Стратегічні засади державної політики зазвичай розробляються на 7-10 років і по суті є довгостроковими планами розвитку. Це бачення громади, пріоритет, єдиний напрямок руху для досягнення розвитку громади та забезпечення якісних і комфортних умов життя її мешканців.

Стратегія реалізується через щорічні плани та програми соціально-економічного, культурного та ідеологічного розвитку і залежить від якості державної політики на різних рівнях влади. Процес розробки стратегії державної політики у сфері розвитку ресурсного потенціалу повинен мати певну послідовність дій для вирішення питання забезпечення розвитку територіальної громади. Сталий розвиток територій - це механізм, який поєднує екологічну, економічну та соціальну складові прогресу.

Він створює умови для комфортного життєвого середовища для громадян та підвищує якість життя сільського населення. Компоненти, що забезпечують сталий розвиток, можна охарактеризувати наступним чином: Екологічна сталість. Передбачає не лише турботу про довкілля та його збереження, а й постійне поліпшення навколишнього середовища, ландшафтне планування, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування, розвиток енергозберігаючих технологій та інші заходи, які матимуть позитивний вплив на навколишнє середовище в майбутньому.

Наприклад, запровадження роздільного збору твердих побутових відходів, санітарне очищення територій, оптимізація стану сміттєзвалищ, озеленення території громади тощо - такі заходи безпосередньо впливають на

екологічну стійкість об'єднаної громади. Це призводить до забезпечення санітарно-гігієнічного стану об'єктів інфраструктури, зменшення кількості стихійних сміттєзвалищ, запровадження роздільного збору відходів, покращення дизайну та естетичного вигляду населеного пункту, що в цілому позитивно вплине на задоволеність громади. 33 Економічна стабільність є однією з найважливіших складових, що визначають економічний розвиток громади.

Створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності, максимальна підтримка бізнесу, який працює на території ОТГ, залучення місцевих та іноземних інвестицій в місцеву економіку, підготовка підприємницьких кадрів тощо. Створення динамічної економіки в громаді означає перемогу в економічній конкуренції, досягнення економічної стабільності, створення нових робочих місць та зупинення відтоку населення з громади. Для досягнення економічної стабільності планується, наприклад, розвивати кооперацію у сфері сільськогосподарських послуг та переробної промисловості, оптимізувати місцеві податки та налагодити співпрацю між державним і приватним секторами.

Основним завданням державної політики щодо збереження та відновлення людського потенціалу є забезпечення високого рівня медичного обслуговування, якісної освіти, безпечного та комфортного житла для всіх мешканців громади; забезпечення громадської безпеки та правопорядку; виховання патріотизму та любові до малої батьківщини, проведення культурних заходів, її консолідація, створення центрів відпочинку та розвитку молоді, будинків для людей похилого віку, забезпечення постійної комунікації та каналів зв'язку між владою та громадою, розвиток та покращення необхідної інфраструктури.

Всі вищезазначені компоненти не є відокремленими один від одного, а тісно пов'язані між собою. Тому при реалізації програми стратегічного планування розвитку згуртованої громади необхідно враховувати

вищезазначені фактори з метою покращення забезпеченості ресурсами, беручи до уваги земельні, матеріальні, фінансові та людські ресурси.

Висновки до Розділу 3

Таким чином, динамічний розвиток територіальної громади неможливий без доступу до ресурсів, які фактично є основною рушійною силою ефективного розвитку суспільного виробництва та складовою інвестиційного інструменту. Саме ефективна система управління ресурсним розвитком сільських територій має забезпечити сталий розвиток сільських територій, ефективне використання ресурсів та їх відтворення, поєднання інтересів влади, бізнесу та суспільства. Вона має сприяти залученню інвестицій та інновацій у сільську місцевість, активізації підприємницької діяльності, виробництву екопродукції, використанню біоенергії, інтеграції науки і техніки для створення та виробництва нових продуктів, інновацій та технологій.

ВИСНОВКИ

Участь держави у формуванні та потенційному використанні ресурсів сільських територій значною мірою визначалася регуляторними функціями економіки через грошово-кредитну та фіскальну політику, трудове та торговельне законодавство, реалізацію програм розвитку окремих галузей сільського господарства, державних програм регіонального розвитку та зовнішньої політики.

Реалізація процесу децентралізації передбачає механізми, які гарантують ефективну взаємодію на всіх рівнях влади для забезпечення збалансованості. Це і приватизація власності, і передача комунального майна у власність територіальних громад з програмами його повноцінного використання, і формування регіональних та місцевих бюджетів, і оптимальна система оподаткування, і міжнародні відносини, і організація ефективного контролю за діяльністю органів державної влади.

Запропоновано стратегію розвитку та ресурсного потенціалу, що базується на залученні інвестицій, просуванні продукції, інноваційній маркетинговій діяльності, сприянні збереженню природних ресурсів та довкілля, що фактично має стати основним механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій. Ця стратегія має визначати систему пріоритетів, цілей і завдань, які сприятимуть підвищенню соціально-економічного розвитку, якості життя та сталому розвитку сільських територій, ефективному використанню ресурсного потенціалу.

Найважливішим кроком у формулюванні такого підходу та визначенні спільних стратегій є не лише обґрунтований вибір стратегічного та управлінського інструментарію для з'ясування стану основних ресурсів території з урахуванням поточних державних характеристик, а й визначення та обґрунтування вибору цілей майбутнього розвитку громади.

Реалізація реформи в сільській місцевості передбачає насамперед створення економічно самостійних сільських громад, які зможуть ефективно

використовувати ресурсний потенціал самостійно і на належному рівні. Таким чином, сучасна система децентралізації влади в Україні - це шлях до покращення якості життя мешканців будь-якого села, містечка чи міста, сприяючи формуванню справедливого суспільства – стабільного, заможного та безпечного.

Запропонувати ефективну систему управління розвитком ресурсного потенціалу сільської місцевості та реалізувати стратегію розвитку ресурсного потенціалу на основі заохочення виробництва, залучення інвестицій, інновацій та просування, збереження ресурсів і навколишнього середовища можуть вирішити проблему концепції ефективного використання наявних ресурсів та забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій.

Запропонована модель системи управління потенційними ресурсами села являє собою сукупність взаємопов'язаних зв'язків і компонентів, які утворюють єдиний процес формування ефективної організації стратегічного управління використанням потенційних ресурсів відповідно до стратегічної мети сільського господарства розвитку і сільської місцевості області в цілому. Для досягнення основних цілей ефективного використання ресурсів та сталого розвитку сільських територій необхідно чітко уявити собі перспективи та поставити конкретну мету реалізації всіх наявних ресурсів та програм дій.

Тому економічний розвиток неможливий без програми дій, а саме без стратегічного планування. Отже, зрозуміло, що стратегічне управління є незамінним інструментом забезпечення ефективного функціонування всіх соціально-економічних систем, у тому числі й сільських.

Після нещодавніх тестів, де реалізація моделі на основі різних коефіцієнтів кореляції та множинної детермінації показала адекватність методу, можна зробити деякі перші кроки для вивчення умов сільського розвитку.

Така кореляційно-кількісна оцінка регресійних моделей дозволяє визначити пріоритетність впливу певних екзогенних та ендогенних факторів на сталість розвитку сільських територій, що забезпечить ефективне вирішення виявлених проблем. За результатами множинного аналізу та даних щодо впливу

соціальних факторів на сталість розвитку сільських територій було виявлено, що стратегічні цілі розвитку сільських територій у поточному плані повинні базуватися на пріоритетах, які враховують їх ресурсний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попов С. А., Панченко Г. О. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : навч. посіб. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL : <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/29.03.2019.pdf>.
2. Іжа М. М., Крупник А. С. Трансформація публічного управління в умовах соціально-політичної модернізації України. 2012. Актуальні проблеми державного управління. Вип. 4(52). С. 3–7.
3. Петровський П. М. Гуманітарна парадигма в системі державного управління : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. 252 с.
4. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І. І. Бодрова та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної ; 4-те вид., переробл. та допов. Харків : Право, 2017. 392 с.
5. Кальниш Ю. Г., Лозинська Т. М., Тимцуник В. І. Публічне управління та адміністрування : навчальний посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2015. 280 с.
6. Соціально-економічний розвиток територіальних громад Центральної України в умовах децентралізації : науково-аналітична доповідь / наук. ред. д. е. н., проф. Сторонянської І.З. Львів : ІРД НАНУ, 2019. 104 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
7. Переверзева А. В. Управління трудовими ресурсами об'єднаних територіальних громад: світовий досвід. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2019. Т 24. Вип. 4 (77). С. 99–103.
8. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби України: теорія та практика. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. 343 с.
9. Управління персоналом в умовах децентралізації / за заг. ред д. е. н., професора В. М. Олуйка. К. : 2018. 504 с.
10. Рачинський А. П. Стратегічне управління персоналом в органах державної влади (теоретико-методологічний аналіз) : монографія. К. : НАДУ, 2009. 316 с. 42

11. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко ; вид. 2–ге, випр. К. : Аконіт, 2001. Т. 3. 862 с.
12. Мельник Л. Г. Теория самоорганизации экономических систем : монография. Сумы : Университетская книга, 2012. 439 с.
13. Назарова М. І. Стимули соціально-економічного розвитку регіону. Економіка та держава. 2011. № 11. С. 88–90.
14. Тимошенко Л. М., Сімахова А. О. Соціально-економічний розвиток і його керування забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки. Механізм регулювання економіки. 2015. № 1. С. 68–78.
15. Пилипенко Г. М., Федорова Н. Є., Казимиренко О. В. Соціально-економічний розвиток суспільства через призму синергетичної парадигми. Економічний вісник. 2017. №2. С. 9–17.
16. Грабовський О. Теоретичні основи соціально-економічного розвитку в контексті європейської інтеграції. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 45. С. 94–100.
17. Реконструктивний тип економічного розвитку та основні напрями його реалізації в Україні : науковий проект / [Геєць В. М. та ін.] ; кер.. А. Гриценко. Науковий проект ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» 2016.
URL:http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2017/01/PTEP_2016_Сайт.pdf.
18. Полуяктова О. В. Прискорення соціально-економічного розвитку суспільства : економіко-політичні аспекти. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 16. С. 16–19.
19. Зарова Е. В., Хасаев Г. Р. Эконометрическое моделирование и прогнозирование развития региона в краткосрочном периоде : монография. М.: Экономика, 2004. 149 с.
20. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад : навч. посіб. для посад. осіб місц. самовр. / Асоціація міст України. К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.

21. Разумова Г. В. Комплементарний підхід до вивчення розвитку 43 національної економіки. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 3(57). С. 4–9.
22. Булуй В. Г. Теоретичні засади управління розвитком територіальних громад. Механізми управління розвитком територій : зб. наук. праць. Житомир : Поліський національний університет, 2020. 432 с.
23. Клименко А. А. Роль місцевого самоврядування у сталому розвитку сільських територій. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. № 1 (33). 2016. С. 26–30.
24. Державний менеджмент в контексті реалізації адміністративної реформи / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ : Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. 2012. 200 с.
25. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ та ін.]. К. : 2017. 107 с.
26. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : навч. посіб. / [Н. В. Васильєва та ін.]. К.: 2017. 119 с.
27. Работін Ю. А. Соціально-економічний розвиток регіонів в системі забезпечення продовольчої безпеки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Одеська нац. акад. харч. техн. Одеса, 2019. 191 с.
28. Регіонально-адміністративний менеджмент : навч. посіб. / за ред. В. Г. Воронкової. К. : Видавничий дім «Професіонал». 2010. 352 с.
29. Гаврилко П. П. Пріоритети збереження трудового потенціалу сільських територій. Ефективна економіка. 2012. № 5. URL <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=1149>.
30. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 17 жовт. 1990 р. № 400-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12#Text>.
31. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Серьогін, 44

Ю. П. Шаров, Є. І. Бородин, Н. Т. Гончарук [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.

32. Статистичний щорічник Житомирської області за 2019 рік : статистичний збірник / за ред. Г. Пашинської. Житомир : Головне управління статистики у Житомирській області, 2020. 480 с.

33. Авчухова А. М., Кочемировська О. О. Щодо проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів : аналітична записка / Відділ соціальної політики Національного інституту стратегічних досліджень. URL : <http://old2.niss.gov.ua/articles/1132/>.

34. Булуй В. Г., Мошковський В. М. Управління трудовими ресурсами в умовах децентралізації владних повноважень. Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 23 черв. 2020 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2020. С. 159–163.

35. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05 лют. 2015 р. № 157-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

36. Соціально-економічний аналіз Високівської сільської об'єднаної територіальної громади. Високівська громада : веб-сайт. URL: <https://vysokivska-gromada.gov.ua/news/1570007361/>.

37. Опитування мешканців. Високівська громада : Веб-сайт. URL : <https://vysokivska-gromada.gov.ua/news/1564066282/>.

38. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / Рада Європи, Інститут Громадянського суспільства, Національна академія державного управління при президентові України. К. : НАДУ, 2017. 121 с.

39. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

40. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квіт. 1999 р. № 586-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

41. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

42. Мошковський В. М., Булуй В. Г. Стратегічний розвиток трудового потенціалу в громадах. Наукові читання – 2020 : зб. тез доп. наук.-практ. конф. наук.-пед. прац., док., аспір. Та молодих вчених ННІ екон. та ігробізнесу. Житомир : ПНУ, 2020. С. 167–169.